

Bijlage 3.1: Preambule Verbindingsroute

Een hoopvolle toekomst voor kinderen en jongeren in onze complexe wereld

Verbindingsroute ouders – kinderopvang – onderwijs – (jeugd)zorg

mei 2023

Veilig, ontspannen en inclusief opgroeien, met perspectief op een goede toekomst. Dat recht heeft élk kind en élk jongere. Met veel van hen gaat het goed. Tegelijkertijd zien we dat fenomenen als prestatiedruk, individualisering en een sterke nadruk op de eigen verantwoordelijkheid leiden tot angst, gevoelens van depressie en somberheid. Kinderen en jongeren geven een belangrijk signaal af: zij hebben toenemend behoefte aan hoop op een goede toekomst en aan steun bij het leren omgaan met dagelijkse uitdagingen in onze complexe wereld. Dat is een grote maatschappelijke opgave waaraan velen zullen moeten bijdragen.

Met de verbindingsroute leveren wij een belangrijke bijdrage aan die opgave. We versterken de pedagogische basis rond kinderen en jongeren, als onderdeel van alles wat nodig is.

Soms kan zorg of maatwerk voor het individuele kind of jongere helpen. Zoals voor kinderen en jongeren met een handicap of ondersteuningsbehoefte. Veel vaker is een sterke pedagogische basis voldoende. Daar ligt de gezamenlijke opgave voor jongeren, ouders, professionals, aanbieders van kinderopvang, onderwijs en zorg, gemeenten en de ministeries van SZW, OCW en VWS.

Een opgave die vraagt om een andere kijk. In plaats van ons alleen te richten op steun en zorg voor kinderen en jongeren, concentreren we ons meer op het toerusten van ouders, verzorgers en professionals. Zodat zij samen die sterke pedagogische basis voor onze kinderen en jongeren kunnen zijn. Onze blik verschuift meer naar de leefomgeving waarin kinderen en jongeren opgroeien.

Hoe sterker de basis, hoe beter en eerder we vragen in het gewone leven kunnen oppakken. En hoe meer ontspannen en inclusief kinderen en jongeren kunnen opgroeien. Die basis begint thuis. Maar ook in een sociaal netwerk, een gezonde en plezierige leefomgeving, een goede overgang van onderwijs naar werk, een stabiele financiële situatie, een veilige plek om te wonen en alle mogelijkheden om te ontwikkelen.

Dat vraagt om andere, intensievere en gerichte samenwerking. Met concrete randvoorwaarden voor professionals in zorg, opvang en onderwijs. Het vraagt ook om een gedeelde visie en ambitie. En om stap voor stap toewerken naar die ambitie. Waarbij we ons handelen voortdurend blijven beschouwen, bevragen, bijstellen en verbeteren. Dat doen we met diegenen die het aangaat: kinderen, jongeren en opvoeders zelf.

We benutten geleerde lessen. En we bouwen voort op wat we weten dat werkt. Dat het kan, zien we bij enkele lokale experimenten. Daar werkt samenwerking tussen onderwijs, kinderopvang, zorg en gemeenten, als die gebaseerd is op een gedeelde opgave voor 'onze' kinderen. Deze kennis passen we toe in de verbindingsroute.

Met de verbindingsroute verbinden wij ons aan deze ambitie. We bepalen steeds weer onze focus, werken al lerend en gebruiken de kennis en lessen uit het verleden. We richten onze blik op individu én collectief. En we houden ons vizier gericht op ons doel: dat alle kinderen en jongeren gezond en veilig, ontspannen en inclusief kunnen opgroeien. Met zicht op een hoopvolle toekomst.

Bijlage 3.2 Een hoopvolle toekomst voor kinderen en jongeren in onze complexe wereld

Verbindingsroute ouders – kinderopvang – onderwijs – (jeugd)zorg

mei 2023

Kinderen en jongeren geven een duidelijk signaal af: ze willen veilig, ontspannen en inclusief opgroeien. Ze zoeken daarvoor hoop op een goede toekomst en steun bij het leren omgaan met dagelijkse uitdagingen in onze complexe wereld. Via de verbindingsroute dragen wij bij aan deze grote maatschappelijke opgave, door samen te werken en samen te leren.. We versterken de pedagogische basis rond kinderen en jongeren, als onderdeel van alles wat nodig is voor hun hoopvolle toekomst.

Aanleiding

Veilig, ontspannen en inclusief opgroeien, met perspectief op een goede toekomst. Dat recht heeft élk kind en elke jongere. Gelukkig gaat het met veel van hen goed. Maar een grote groep kinderen en jongeren geeft aan dat ze niet lekker in hun vel zitten.⁵ Ze geven een signaal af, als reactie op de wereld waarin zij opgroeien.

Dit signaal is versterkt tijdens de coronapandemie, waarin scholen meerdere keren dicht waren en het sociale leven on-hold stond. Maar ook vóór corona leidden prestatiedruk, individualisering en een sterke nadruk op de eigen verantwoordelijkheid tot angst, somberheid en gevoelens van depressie.

Ook ouders geven aan dat thuis de balans tussen draagkracht en belasting vaak niet goed is. Dit kan leiden tot toenemende stress in gezinnen. Zeker als er sprake is van armoede en een gebrek aan bestaanszekerheid.

We zien ook dat kinderen en jongeren met een handicap of ondersteuningsbehoefte steeds vaker discriminatie ervaren. Ook lopen zij op tegen drempels in hun behoefte aan ondersteuning. Dit belemmert hun kansen op ontwikkeling.⁶ Een deel van deze kinderen zit zelfs langdurig thuis, zonder passend onderwijs of ontwikkelperspectief. Dat is onacceptabel.

Nog te vaak worden problemen en vragen van kinderen of ouders gezien als een individueel probleem. Een probleem waarop een of meerdere professionals een antwoord moet zien te vinden. We medicaliseren te snel. En we kijken te weinig naar wat de sociale omgeving en professionals kunnen doen om de omgang met vragen anders aan te pakken.

Soms kan zorg of maatwerk voor het individuele kind of jongere helpen. Zoals voor kinderen en jongeren met een handicap of ondersteuningsbehoefte. Maar kinderen en jongeren hebben ook iets anders nodig. Ze hebben behoefte aan hoop op een goede toekomst en aan steun bij het leren omgaan met dagelijkse uitdagingen in onze complexe wereld. Voor hen is een sterke pedagogische basis voldoende.

Opgave

Een sterke basis is onmisbaar voor het welzijn en de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Die basis begint thuis, bij een fijn gezin en betrokken ouders. Maar het is ook een sociaal netwerk, een gezonde en plezierige leefomgeving, een goede overgang van onderwijs naar werk, een stabiele financiële situatie, een veilige plek om te wonen en alle mogelijkheden om te ontwikkelen. Om dat te bereiken is vanzelfsprekend meer nodig dan wij kunnen bieden met onze samenwerking. Armoede moet worden bestreden, onderwijskwaliteit moet op orde zijn en personeelstekorten in

⁵ Andere kijk op toenemend jeugdzorggebruik, NJi, 2023

⁶ Staat van het onderwijs, Inspectie van het onderwijs, 2022

onderwijs, opvang en zorg moeten worden aangepakt. Deze problemen verdienen een eigen antwoord en krijgen dat ook.

Onze gezamenlijke opgave voor jongeren, ouders, professionals, aanbieders van kinderopvang, onderwijs en zorg, gemeenten en de ministeries van SZW, OCW en VWS ligt bij het versterken van die pedagogische basis rond het kind. Met steun op school en in de wijk. En betere, laagdrempelige en tijdige steun voor gezinnen.

Deze opgave vraagt om een andere kijk op opvoeden in een inclusieve samenleving. In plaats van ons vooral te richten op steun en zorg voor kinderen en jongeren, concentreren we ons meer op het toerusten van ouders, verzorgers en professionals. Zodat zij samen die sterke pedagogische basis voor onze kinderen en jongeren kunnen zijn. En er samen voor kunnen zorgen dat onze kinderen en jongeren veilig en ontspannen kunnen opgroeien en ontwikkelen. Met perspectief op een goede toekomst. Deze omslag vormt het fundament van de opgave die we onszelf stellen en de verandering die daarvoor nodig is.

Aanpak

Met onze route willen wij de pedagogische basis rond kinderen en jongeren versterken, als onderdeel van alles wat nodig is. Thuis, op school, in de kinderopvang, in de jeugdhulp en in de wijk. We gaan de ondersteuning anders, beter en dichter bij kinderen en jongeren organiseren. Want hoe sterker de basis, hoe beter en eerder we vragen in het gewone leven kunnen oppakken.⁷

Dat vraagt om andere, intensievere en gerichte samenwerking. Niet als doel, maar als middel om dat doel te bereiken. Met concrete randvoorwaarden voor professionals in zorg, opvang en onderwijs. En een gedeelde visie en ambitie. We werken, stap voor stap en lerend toe naar die ambitie. Waarbij we ons handelen voortdurend blijven beschouwen, bevragen, bijstellen en verbeteren. Dat doen we met diegenen die het aangaat: kinderen, jongeren en opvoeders zelf.

Geleerde lessen

Terugkijkend kunnen we constateren dat de huidige stelsels, de beperkte financiële ruimte en niet-samenvallende regio-indelingen van onderwijs en zorg integrale samenwerking niet bevorderen. Mede daardoor is er te weinig tijd en energie vrijgemaakt om de samenwerking te vormen die nodig is voor de grote opgave waarvoor we staan.

We zijn gaan bouwen vanuit onze eigen wettelijke opdracht, en de wens om die opdracht voor kinderen en jongeren zo goed en zo snel mogelijk uit te voeren. Daardoor hebben we onbedoeld een te smalle, sectorale blik gehad. En te weinig aandacht voor wat samenwerking écht van professionals en bestuurders vraagt.

Voor kinderen en jongeren met zowel onderwijs- als zorgbehoeften leidde dit tot dubbele diagnostiek, onduidelijkheid over verantwoordelijkheden binnen onderwijs en zorg, en een gebrek aan samenwerking tussen de betrokken professionals. Dit kan leiden tot vertragingen in de diagnose en behandeling, te snelle medicalisering, te grote focus op problemen van het individu, inconsistenties in de ondersteuning, en uiteindelijk tot verminderde kansen voor de kinderen en jongeren.

---

⁷ Een sterke basis door krachtige samenwerking. Notitie van VNG, PO-Raad, VO-raad, MBO Raad en BMK, in verbinding met de Sectorraad GO, netwerk LPO en sectorraad samenwerkingsverbanden VO (september 2022). Noot: BMK, VNG en onderwijssectoren streven naar kinderopvang als publieke basisvoorziening. De huidige coalitieplannen zien zij hierin als een belangrijke eerste stap. BK is voor algemeen toegangsrecht, maar niet voor de overgang van kinderopvang naar een publiek stelsel met collectieve financiering. In het coalitieakkoord is kinderopvang voor werkende ouders het uitgangspunt binnen het huidige open stelsel.

We zagen ook dat professionals vaak te maken hebben met goedbedoelde, maar van bovenaf bedachte voornemens en oplossingen. Dit leidt voor professionals tot gestapelde en onoverzichtelijke opgaven en opdrachten. En tot onduidelijkheid bij wie kinderen, jongeren en hun ouders terecht kunnen met vragen.

Voortbouwen op het verleden

Inmiddels hebben we geleerd dat we het sámen moeten doen. Dat het kan, zien we bij enkele lokale initiatieven die experimenteren met de afstemming en samenwerking tussen gemeenten, kinderopvang, zorg en onderwijs. Denk aan de vorming van Integrale Kindcentra, plusopvang, rijke en/of verlengde schooldagen, jongerenwerk op scholen, onderwijszorgarrangementen, jeugdhulp op school en inclusief onderwijs. Wat we hiervan kunnen leren, is dat de samenwerking tussen onderwijs, kinderopvang, zorg en gemeenten goed werkt als die gebaseerd is op een gevoelde gezamenlijke verantwoordelijkheid voor 'onze' kinderen.

Vanuit dat gevoel realiseren we ons dat we elkaar nodig hebben om onze eigen opdracht voor kinderen en jongeren te vervullen. Die kan worden uitgewerkt in een gezamenlijke visie en doel, vervolgens in leidende principes die weer leiden tot werkafspraken. De ervaring leert ook dat het meerdere jaren kost om een samenwerking op te bouwen die voldoende stabiel is en waar daadwerkelijk vertrouwen heerst. Het stabiel blijven van die samenwerking bij tegenslagen, onenigheid en personele wisselingen brengt de deelnemers dat vertrouwen.

Ook op landelijk niveau staan de ontwikkelingen niet stil. Sinds de invoering van passend onderwijs in augustus 2014 en de inwerkingtreding van de jeugdwet in januari 2015 zijn gemeenten en onderwijs wettelijk verplicht om *op overeenstemming gericht overleg* (OOGO) te voeren over hun beleidsplannen. Hoewel de samenwerking vaak nog te vrijblijvend is, heeft het op veel plekken ook al bijgedragen aan meer verbinding.

In november 2018 namen de bewindspersonen van VWS en OCW gezamenlijk tien maatregelen om de samenwerking tussen onderwijs en zorg te verbeteren. Op landelijk niveau is samenwerking zo gestimuleerd en is de kennis hieruit verklaart, onder andere door het NJi. Het programma Met Andere Ogen is gestart, dat samenwerking op lokaal niveau stimuleert en goede voorbeelden deelt.

Het huidige kabinet zet sinds januari 2022 de verbeteraanpak passend onderwijs door en zet in op versterking van de relatie onderwijs-wijk, onder andere met de regeling school en omgeving. Het werkt daarnaast aan inclusiever onderwijs, en werkt samen met onder andere de VNG aan een Hervormingsagenda Jeugd. De branchevereniging maatschappelijke kinderopvang, onderwijsraden en gemeenten hebben met de notitie 'Een sterke basis door krachtige samenwerking' de handen ineen geslagen om samen te werken aan versterking van het pedagogisch klimaat.

Wat gaan we anders doen?

Naast het samen doen, moet het ook vooral anders. Want ondanks bovengenoemde inspanningen is er brede overeenstemming dat er méér nodig is om kinderen en jongeren ontspannen te laten opgroeien en zich onbelemmerd te laten ontwikkelen. We moeten van denken naar samen al lerend doen, om de hardnekkige patronen uit het verleden te verbreken.

Onze focus: het groepsgericht werken uitbouwen en de informele en professionele context rondom kinderen en jongeren versterken. We werken hiernaartoe via de Verbindingsroute. Deze samenwerkingsstructuur moet onze focus landelijk, regionaal en lokaal mogelijk maken. Omdat veel problemen bij kinderen en jongeren al ontstaan vóór de leerplichtige leeftijd, willen we ook de verbinding met de kinderopvang verder versterken.⁸

Via de Verbindingsroute versterken we de pedagogische basis voor kinderen en jongeren. We werken al lerend, stap voor stap. Op basis van een gedeelde visie, gericht op anders samenwerken,

---

⁸ Mogelijk ook verbreding naar -9 maanden, door aansluiting bij de coalitie Kansrijke Start.

anders organiseren, anders opleiden en leren en samen financieren en besturen. De route helpt ons om focus te blijven bepalen op weg naar de ambitie dat kinderen en jongeren veilig, ontspannen en inclusief kunnen opgroeien.

De rol van de landelijke partners achter de Verbindingsroute

1. We stellen het "anders kijken" steeds centraal en dragen dat uit als noodzakelijk fundament voor de verbinding kinderopvang-onderwijs-zorg;
2. We stimuleren lokale en landelijke partners om tot gezamenlijke aanpakken te komen. Dat doen we langs de drie lijnen 'anders samenwerken', 'organiseren' en 'opleiden'. We zagen eerder dat het vrijwel onmogelijk is het samenwerkingsproces kunstmatig te versnellen. Maar het uitlokken van die lokale samenwerking en het structureel ondersteunen ervan kan wel helpen;
3. We zijn een platform om knelpunten in wet- en regelgeving, samenwerking en financiering te bespreken en te agenderen. En om maatregelen voor te bereiden of gezamenlijk te nemen. En we bieden een platform om thema's te agenderen die landelijke aandacht of discussie vragen. Denk aan de prestatiedruk, citoscore en toetsdruk; het consumentisme van sommige ouders; vroege selectie in het onderwijs; het vraagstuk van gelijk of ongelijk investeren in wijk en onderwijs, enzovoort. Drempels die we op onze route tegenkomen worden zo op de juiste plekken opgelost.

Wat gaat deze verbindingroute doen en bereiken?

Het "anders kijken" staat centraal in alles wat we doen. Al lerend werken we onze route uit, samen met professionals en kinderen, jongeren, ouders en verzorgers. We stimuleren beroepsopleidingen en het onderzoeksveld om in te spelen op deze ontwikkelingen, en om actief bij te dragen aan de noodzakelijke leer- en kennisontwikkeling.

We gaan op een passende manier data gebruiken om te zien hoe het met kinderen en jongeren in Nederland gaat. En of professionals in de kinderopvang, de zorg en het onderwijs hun werk plezierig en goed kunnen doen. Op basis van deze data passen we aan en kijken we vooruit.

We benutten zoveel mogelijk inspirerende praktijkvoorbeelden. Daarbij werken we samen met bestaande praktijken, kennis- en leernetwerken en kennisinstituten. Aanpakken zoals in [Ommen en Hardenberg](#), de [werkplaats](#) in Midden Holland en Den Haag of in [Noord Brabant en Noord Limburg](#) vormen daarbij inspiratiebronnen.

Professionals hebben baat bij heldere kaders, een gezonde werkdruk, voldoende en goedopgeleide collega's en bestuurlijke steun. De Verbindingsroute levert een bijdrage hieraan. Ook geeft de Verbindingsroute de samenwerking van landelijke organisaties focus en richting. Dit moet leiden tot minder bestuurlijke en beleidsmatige drukte.

Het werken vanuit de context en het versterken van de pedagogische basis rond kinderen en jongeren is de norm. Individueel maatwerk blijft belangrijk als aanvulling. We verruimen de mogelijkheden, onder andere door budgetten te bundelen en samenwerking tussen organisaties te stimuleren.

In de Verbindingsroute wordt een gezamenlijke ambitie beschreven voor de langere termijn en worden ook acties opgenomen voor de korte termijn (2023-2024). Onze samenwerking is niet vrijblijvend. We bepalen steeds weer onze focus, werken al lerend en gebruiken de kennis en lessen uit het verleden. We richten onze blik op individu én collectief. En we houden ons vizier gericht op ons doel: dat alle kinderen en jongeren gezond en veilig, ontspannen en inclusief kunnen opgroeien. Met zicht op een hoopvolle toekomst.